

AHİLİKTE DEĞERLER EĞİTİMİ VE BİR DEĞER OLARAK NASİHAT*

VALUES EDUCATION IN THE AKHISM AND “ADVICE” AS A VALUE

YUNUS EMRE SAYAN**

Öz

Ahilik, 13. ve 19. yüzyılları arasında İslam ve Anadolu toplumlarında oldukça etkili olan, etkisi zaman ve mekân sınırlarını aşan meslekî, ticarî, ekonomik, kültürel, toplumsal, ahlaki ve eğitsel bir teşkilattır. Ahilik, üyelerinin her birinin birbiriyle etkileşimde olduğu, üyelerine hem maddi hem manevi rehberlik sağlayan, insan-ı kâmilî hedefleyen yüksek ahlaklı, terbiyeli kişilerden müteşekkil bir yapı arz eder. Ahilik öğretisinin ve değerlerinin çağlar boyu kabul görmesi ve güçlü tesirinin temelinde İslam kaynaklarından mülhem bir ruh ve anlayışla inşasının rolü çok büyüktür. Ahiliği günümüze de ışık tutacak şekilde ele almak, inceleyerek anlamlandırmak, değerlendirmek, geçmişte yaşanmış başarılı bir tecrübenin neticelerinden faydalanmak yönüyle bilimsel bakımdan çok önemlidir. Eğitimin bir açıdan ideal kültür unsurlarının gelecek nesillere tanıtmaya faaliyeti olduğu düşünülürse, tarihte toplum kültürünü etkileyen kurumların günümüz insanına tanıtımı da eğitimin görevleri arasındadır. Ahilik'te hem sözlü hem davranış olarak konu edilen pek çok eğitsel değer, geçmişten günümüze usta-kalfa ilişkisi çerçevesinde gelmiştir. Bu çalışmanın amacı Ahilikte öne çıkan değerleri tespit etmek ve özellikle nasihat değerinin önemini ortaya koymaktır. Bu çerçevede Ahilik teşkilatındaki değerler ve bu değerlerden özellikle öne çıkan nasihat değeri araştırılmıştır. Aynı zamanda, günümüzde değeri zayıflasa da nasihat kavramının, kişilere ve toplumlara değer kazandırmasındaki rolü tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma, nitel araştırma deseniyle tasarlanmış ve araştırmada doküman inceleme yöntemine uygun olarak temel İslam kaynakları irdelenerek mesele ele alınmıştır. Nasihat kavramının anlam zenginliğinden hareketle nasihatın kişiyi eğiten, irşat eden, hayatı şekillendiren ve değerli kılan yönü ele alınarak nasıl bir hayat tarzı inşa ettiği incelenmiştir. Çalışmada, 5N+2K (Ne, neden, nerede, nasıl, ne zaman ve kim, kime) tekniğine göre Ahilik'te nasihatın kullanımı, öğretim metotları tespit edilmeye çalışılmıştır. Ahilik'te, önemli bir yeri olduğu tespit edilen nasihatın, içerdiği anlam zenginliğine dair ulaşılan sonuçların, günümüz eğitimcilerine ve değerler öğretimine ışık tutacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Ahilik, Değerler, Nasihat, Ahilikte Nasihat.

Abstract

Akhism, highly influential in Islamic and Anatolian societies between 13th and 19th centuries is a professional, commercial, economic, cultural, social, moral and educational organization whose influence in this process exceeds the boundaries of time and space. It consists of highly moral and well-behaved people, each of its members interacting with each other, providing both material and spiritual guidance to its members, and aiming at the perfect human being. On the basis of its acceptance and strong influence for ages the role of its construction with a spirit and understanding inspired by Islamic sources is very great. It is very important scientifically in terms of dealing with *Akhism* in a way that sheds light on the present, to make sense of it by examining it, evaluate it, and to benefit from the results of a successful experience in the past. Considering that education is an activity of introducing ideal cultural elements to future generations, the introduction of institutions that affect the culture of society in history to today's people is also among the duties of education. In *Akhism*, educational values, both verbal and behavioral, have been inherited from the past to the present within the framework of the master-assistant master relationship. The aim of this study is to determine the prominent values in *Akhism* and to reveal the importance of advice value. In this context, the values in the *Akhi* organization and the value of “advice”, which stands out from these values, were investigated. At the same time, the role of the concept of advice in adding value to individuals and societies has been tried to be determined, although its value has weakened today. The study has been designed with a qualitative research design and the main Islamic sources have been examined in accordance with the document analysis method in the research. Based on the richness of meaning of the concept of advice, the aspect of advice that educates a person, guides, shapes life and makes it valuable and how it builds a lifestyle has been examined. In this study, according to the 5N+ 2K (What, why, where, how, when and who, to whom) technique, the use of advice and teaching methods in the *Akhism* have been tried to be determined. It is assessed that the results obtained from the richness of meaning of the advice, which has been determined to have an important place in the *Akhism*, will shed light on today's educators and values education.

Keywords: Religious Education, *Akhism*, Values, Advice, Advice in *Akhism*.

* Geliş Tarihi/Received: 14.09.2022, Kabul Tarihi/Accepted: 10.11.2022, DOI: <https://doi.org/10.34189/hbv.104.017>.
** Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Selçuklu Mahmut Sami Ramazanoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi, Selçuklu/Konya.
E-mail: ysayan@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1653-335X>.

Giriş

13. ve 19. yüzyıllar arasında İslam ve Anadolu toplumlarında oldukça etkili olan ticarî, meslekî, ekonomik, toplumsal, kültürel, ahlaki ve eğitsel bir teşkilat olarak Ahilik, Ahî Evran adıyla meşhur Nasîruddin Mahmut'un (öl. 1280) rehberliğinde kurularak süreç içerisinde hızla gelişen, söz konusu asırlarda, Türkistan, Balkanlar ve Anadolu'da yaşayan Türklerin, sanat ve meslekî alanda yetişmelerini sağlayan, ahlak temelli bir organizasyondur. Esnaf ve sanatkârlar arasında benimsenmiş sanat, iş ve mesleğe yönlendiren, esnafı ve zanaatkârları aşamalı olarak çıraklıktan kalfalığa ve ustalığa her daim eğiten, terbiye eden, üretici ve tüketici arasındaki alışveriş ve etkileşimi gözeterek, iktisadi hayatı ahlak temelli düzenleyen Ahilik, aynı zamanda meslekî bir kardeşlik örgütüdür. Bu mesleki organizasyon, İslam toplumunda iktisadi hayat yanında ahlaki, dinî, eğitsel, askerî ve siyasi konularda önemli roller oynayan bir teşkilattir.

Başta mesleki ve ahlaki eğitimdeki başarısı olmak üzere pek çok açıdan rol model vasfı bulunan Ahilik Teşkilatının Türk İslam toplumunun kültürel mirasında önemli bir yeri bulunur. Bu mirasın erken yaşlardan itibaren sonraki kuşaklara aktarılması ise genel eğitimin ve din eğitiminin en temel görevleri arasındadır. (Yiğit, 2021a, 325). Nitekim eğitimin bir açıdan ideal kültür unsurlarının gelecek nesillere tanıtma faaliyeti olduğu düşünülürse tarihte var olmuş, toplum kültürünü etkilemiş, toplumda önemli bir yer edinmiş kurumların günümüz insanına tanıtımının da eğitimin görevleri arasında olduğu söylenebilir. (Yılmaz, 2018, 277). Dinin, kültürün özü ve mayası haline gelerek kültürün teşekkülünde önemli bir rolünün bulunması dolayısıyla din eğitiminin kültürel değerlerin ve kültürel mirasın yeni nesillere tanıtılmasında, benimsetilmesinde, öz kültürünü koruyan ve geliştiren bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir işlev görebileceği düşünülebilir. (Yiğit, 2021a, 331-332).

Ahiliğin İslam yaşam kültürünün temel parametrelerinin doğrudan gözlenebileceği bir yapıda, yaşadığı coğrafyanın ve dönemin insanına bir yaşam tarzı sunan değerleriyle günümüz için de rol model olması hasebiyle eğitim aracılığıyla bu mirasın tanıtılması millet olarak Türk toplumu için önemli bir kazanım olarak görülebilir. Nitekim başarısıyla geçmişten günümüze değin adını duyuran bu teşkilatın uygulamalarının günümüze uyarlanması, toplumsal ve kültürel kalkınmada önemli bir ilerlemenin sağlanmasına katkı sağlayabilir.

Ahilik teşkilatında pek çok eğitsel değer hem sözlü hem davranış olarak konu edilmiştir. Bu değerlerin birçoğu geçmişten günümüze tevarüs ederek gelmiştir. Bunların en önemlilerinden biri de tecrübelerin aktarımı görevini üstlenen *nasihat*dir. Bundan dolayı çalışmada Ahilik Teşkilatında nasihatın yeri ve önemi ortaya konulmak istenmiştir.

Nasihat kavramının ve kapsamının daha anlaşılır hale gelmesi için kelimenin semantik anlamını vermek önem arz etmektedir. Sözlükte; *nush* kökünden, “bir şeyin saf, halis olması, kötülükten, bozukluktan uzak olmak; iyi niyetli olmak, başkasının daima iyiliğini istemek” gibi anlamlara gelen *nasihat* (Râgıb el-İsfahânî, ts.); “iyiliği teşvik etmek, kötülükten sakındırmak amacıyla verilen öğüt, başkasının kusurunu, hatasını gidermek için gösterilen çaba, bir kimsenin bir başkasının faydasına yahut zararına olan konularda onu aydınlatması, bu amaçla gösterdiği gayret” anlamlarında kullanılmaktadır (Çağırıcı, 2006, 32/408).

Nasihat, Türk Dil Kurumu tarafından *öğüt* olarak tanımlanmakta, *nasihat etmek/ vermek, nasihatte bulunmak* şeklinde kullanılmaktadır (TDK, 04 Temmuz 2021). Nasihat kavramı, vezir isimlerden olup, çok geniş anlamları olan bir kelimedir.

Günümüzde *vaz-u nasihat* olarak kullanılan terkip ise dil-edebiyat alanında meşhur âlim Halil b. Ahmed'in (ö. 175/791) *vaaz* kelimesini "Kalbi inceltip yumuşatacak şekilde hayrı hatırlatmaktır." açıklamasıyla (el-Ferâhîdî, 2003, 4/384; İbn Fâris, 2011, 2/639) birlikte ele alındığında, kalbe dokunmak anlamında bir din dili olarak *vaaz* ve Türkçe *öğüt* anlamındaki nasihatın *samimiyet* anlamıyla (İsfahânî, 1992, 808; İbn Fâris, 2011, 2/562) birleşmesinden, "Samimi bir şekilde, içtenlikle, dostça, kalbi yumuşatıp inceltecek bir üslupla hakikati hatırlatmak" şeklinde anlaşılabilir (Mert, 2018).

Görmez (2003, 333), kavramın geçtiği hadisin semantik tahlilini yaptığı çalışmasında *nasihat* kavramının taşıdığı manaları şöyle açıklar;

- "Bir kimseyi veya bir şeyi içten, gönülden ve samimiyetle sevmek; ona samimiyetle bağlanmak, ihlâs, sadâkat ve samimiyet" anlamlarına gelir.

- "Saf bal" anlamı da taşır. "Aldatma duygusu olmayan hâlis kimseler" de bu kelime ile tanımlanır. Kur'an'da samimiyetle yapılan tevbe için *tevbe-i nasîh* kullanılır.

- "Bir elbisenin parçalarını birleştirerek giyilir hale getirmek" anlamı vardır.

- "İnsanları iyiye, güzele ve hayra sevk amacıyla yapılan güzel, etkili konuşma, va'z, tavsiye, öğüt, ihtar ve ibret veren ders" anlamı da taşır. Türkçe'de sadece bu anlamı kullanılmaktadır. İbn Manzûr bu anlamlar arasında ilişki kurarak; "kendisine nasihat edilen kimsenin hayrını istemek, başkalarının iyiliğini istemek" (İbn Manzûr, trs, 4/4438) açıklamasına yer verir. Zira kişi ancak samimi duygularla sadece iyiliğini, hayrını istediği kişiye nasihat eder, yol gösterir, samimi duyguların gereğini söyler. Bu anlam örgüsü içerisinde; samimiyet boyutu, işin karşılıksız, art niyet olmadan yapılmasını; saf bal manası, nasihat edenin söylenen nasihate esas olan konuyla ilgisini ayırt edebilmesini; elbisenin parçalarının birleştirilmesi, birleşimlerin yerli yerince yapılmasını, kolun kol yerine giydirilmesi, yerli yerince iş tutulması anlamını ifade ettiği söylenebilir.

Kendisi de bir nasihat kaynağı ve bütünü kapsayan isimlerinden biri olarak 'âlemler için öğüt, nasihat' anlamında *zikir* olan (et-Tekvîr, 81/72) Kur'an, on iki ayetinde geçen nasihati, Müslümanların görevi sayar (et-Tevbe, 9/91), peygamberlerin gönderildikleri toplumlara nasihat ettiklerini haber verir (el-A'râf, 7/62, 68, 79, 93). Kur'an, nasihat kavramını kullanmadan da nasihat eder; oğluna hikmet dolu öğütler vererek adından bahsedilen, bilge kişi Lokman'ın (as) nasihatlerine dikkat çeker (Lokman, 31/13, 16-19), küçüklerin de büyüklere nasihat edebileceğini Hz. İbrahim örneğinde haber verir (Meryem, 19/42-45), Hz. Peygamber'e (sav) ve O'nun üzerinden tüm insanlara "Sen hatırlat! Zira hatırlatma, müminlere fayda verir" (ez-Zâriyât, 51/55) tavsiyesini yapar.

Kur'an öğretilerini sürekli hayata taşıyan Hz. Peygamber (sav), *dinin nasihat olduğunu* bir ilke olarak *vaz'* ederek, ashabın bazılarından, "namaz kılması, zekât vermesi" yanında "her Müslümana nasihat etmesine" yönelik söz de almış (Buhârî, "İmân", 42); Müslümanın Müslüman üzerindeki haklarından birinin de "nasihat istediğinde kendisine/kardeşine nasihat etmek" olduğunu vurgulamıştır (Tirmizî, "Edeb", 1). Bu konuda öncelikli hadislerin başında *nasihat hadisi* gelir. Temîm b. Evs Dârî'nin (ra) rivayetine göre, Hz. Muhammed (sav), "Din nasihattir" buyurmuş, Sahâbî; "Kimin için nasihattir?" deyince Hz. Peygamber (sav): "Allah, Kitabı, Resulü, müminlerin yöneticileri ve tüm Müslümanlar için nasihattir" buyurmuştur (Buhârî,

“İmân”, 42). Hz. Peygamber sonrası O’nun izini takip eden sahâbiler de nasihatî kendilerinin ve yaşadıkları toplumların eğitiminde temel bir değer olarak görmeyi sürdürmüşlerdir. Adaletiyle meşhur olan Hz. Ömer; “nasihatçi olmayan ve nasihatî sevmeyen bir toplulukta hayır yoktur” demiştir (Muhâsibî, 2014, 71).

Günümüzde eğitimci, yaşam koçu, kişisel gelişim uzmanı gibi sıfatlarla kendini tanıtan kişilerden bazıları, çocuklara *nasihat* edilmesine; çocukların sıkıldığı, şahsiyeti gelişmediği, bireysellik kazanamadığı gibi gerekçelerle çok sıcak bakmamaktadır. Ancak, tarih boyunca bütün kültür ve medeniyetlerde nasihatın olduğu bir gerçektir (Özbek, 20 Temmuz 2021). Bu gerçeklikten hareketle nasihatın, “toplumların yetiştirmeyi hedeflediği ideal/kâmil insan tipi ile ilgili” olduğu, “şöyle ol, böyle olma!” mesajı verdiği söylenebilir. Tarihte, yönetenlere, yönetilenlere nasihat veren *siyasetname*, *nasihatname* tarzı eserler kaleme alınmıştır. Büyük Selçuklu Sultanlarından Sencer’in (1086-1157) isteğiyle, İslam’ın değerli şahsiyetlerinden Gazâlî’nin (1058-1111) yazdığı, ‘Yöneticilere Nasihat’ anlamına gelen *Nasîhatu’l-Mülûk* adlı eseri bunlar arasında sayılabilir.

Yetişkinlerin yanı sıra çocuklar için kaleme alınmış nasihat türü eserler de vardır. Çinli bilge Konfüçyüs’ün (MÖ. 551-479) kaleme aldığı *Hayırlı Evlat* adlı eser, halk çocuklarının yetiştirilmesini hedefleyen, “dürüstlük, adâlet, sevgi, ana babaya saygı” değerlerini konu edinen Japon evlerinin başucu eserlerindedir. Gazâlî’nin *Eyyühe’l-Veled* isimli eseri, Şair Nâbî’nin (1642-1712) oğluna yazdığı *Hayriye* isimli manzum öğüt kitabı bu türden zikredilebilir (Özbek, 20 Temmuz 2021).

Nasihat, tarih boyunca toplumların önem verdiği bir değer olarak dikkat çekmiştir. Değerlerle öne çıkan Ahilik teşkilatı da bunlar arasında yer alır. Kendisi başlı başına bir değerler bütünü olan Ahilikte, nasihat değerinin günümüzde kullanılabilirliği noktasında araştırılması önemli bir gerekliliktir.

Ahilik üzerine yurtiçi ve yurtdışında birçok araştırma yapılmıştır. Kaya (2013), “Değerler Eğitiminde Bir Meslek Teşkilatı: Ahilik” başlıklı makalesinde, Ahilik teşkilâtındaki ahlak eğitimini iffet, şecaat, hikmet ve adalet olmak üzere dört temel ilke bağlamında ele almıştır. Ahilik’te eğitim ve değerler eğitimi konusunda Koca (2021), Ahiliğin ticari ahlak kazandırmadaki rolünü ele alırken; Yiğit (2021b), Ahiliği, kültürel miras öğretimi bağlamında din eğitimi perspektifinden değerlendirmiştir. Şenel ve Temizkan (2021), Ahilik değerlerinin günümüze olan yansımalarını Eskişehir Odunpazarı ilçesinde seçilen işletmeler bağlamında incelemişler, ahilik kültürüne örnek uygulamaların sürdürüldüğü sonucuna varmışlardır. Alanyazında özgün çalışmalar bulunmakla beraber özellikle nasihat değeri konusunda bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ahilikte genel değerler yanında özellikle meslekte yamaklıktan ustalığa her bir kademeye geçiş süreçlerinde önemli işleve sahip nasihat değerinin incelenmesi önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın temel problemi, Ahilik teşkilatındaki değerlerin ne olduğu ve bu değerlerden öne çıkan *nasihat* değerinin Ahilik’teki yerinin ne olduğudur. Bu problem bağlamında çalışmada, Ahilik’te hangi süreçlerde nasıl nasihat edildiği araştırılmış; bu çerçevede nasihat kavramının günümüzde önemi zayıflasa da kişilerin ve toplumların değer kazanmasındaki rolü Ahilik’teki kullanımı üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır.

Eğitsel ve ahlaki bir değer olarak *nasihat* kavramının sözlük ve terim anlamları, İslam'ın temel bilgi kaynaklarından Kur'an'da ve hadislerde nasıl yer aldığı da bu çalışmada irdelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca çalışmada nasihat kavramından hareketle nasihatın kişiyi eğiten, irşat eden, hayatı şekillendiren ve değerli kılan yönü ele alınarak nasıl bir hayat tarzı inşa ettiği incelenmiştir.

Çalışma nitel araştırma desenine göre tasarlanmıştır. Nitel yöntemler metin ve imgesel verilere dayanır (Creswell, 2017, 183). Betimsel analiz modeline dayanan doküman analizi tekniği aracılığıyla nitel veriler toplanmış ve analiz edilmiştir. Doküman analizi tekniğinden faydalanılan araştırmalarda daha önce ortaya konan basılı ve elektronik materyaller olmak üzere tüm belgeler sistematik olarak incelenerek çalışma konusuyla ilgili veriler toplanır ve yorumlanır (Kıral, 2020, 173-177). Bu çalışmada da araştırma problemi doğrultusunda ilgili alanyazın ve temel İslam kaynakları taranarak nitel veriler toplanmış ve değerlendirilmiştir.

1. Ahilikte Değerler Eğitimi

Ahilik teşkilatı, toplumsal ahlak kurallarının değer temelli inşa edildiği, inanılarak ve yaşanılarak toplumsal bir kültüre dönüştürüldüğü, “iyi/ahlaklı insan”, “iyi/ahlaklı toplum” yetiştirmeyi hedefleyen bir eğitim-öğretim kurumu olarak görülebilir. “Bu açıdan Ahilik, özü itibariyle iman, edep, hayâ, ahlak ve çalışkanlık bulunan bir insan mektebidir (Yılmaz, 2018, 289).

Bir *değerler bütünü* olarak nitelendirilebilecek olan Ahilik, insan terbiyesini öncelemektedir. İnşa ettiği eğitim sistemi, insanı merkeze alan, birliğe mensup insanlara sadece iş ortamında değil; hayatının her aşamasını kapsayan, yaşam boyu süren, yaygın eğitimi de içine alan, yol gösteren bir bütünü ifade eder. Bu bütünlüştürülmüş eğitim anlayışının gereği olarak, sadece mesleki bilgilerle yetinilmez; dini, ahlaki, toplumsal bilgiler de verilirdi. Ahilikte genel eğitim ile mesleki ve dini eğitim bir bütünlük içindedir (Kayadibi, 2011, 179).

Bütünlük ilkesinin yansıması olarak Ahilerin insanı bütün yönleriyle eğitim aracılığıyla geliştirmeye çalıştıkları, eğitimin üç sacayağı olan beden, zihin ve karakter eğitimine, şahsiyet-duygu-düşünce-davranış bütünlüğü içerisinde yaklaştıkları söylenebilir (Kaya, 2013, 46). Ahiler hayatı hem ahiret hem de dünya olarak her iki alan için de çalışmak üzere *iki kanatlı bir kuş* gibi düşünmüşler; “Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için, yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalış” ilkesini esas almışlar, bunun gereği davranışlarında itidal ile hareket edip, görevini hakkıyla yapmayı ve başkalarının hakkına riayeti benimseyen anlayışta bir *kâmil insan* modelini örnek almışlardır (Ekinci, 1989, 35). Ahiret için çalışma otokontrolü sağlayan bir mekanizma görevi de görür. Ahilik, yine bütüncül anlayışla irtibatlandırılabilir, insanı hem kendisiyle hem yaratısıyla hem de iletişimde olduğu insanlarla ilişkisini düzenleyen bir eğitim ufku barındırır (Klavuz, 2005, 621). Esasen bu ahiret anlayışını da besleyen bir özelliğe sahiptir. Zira kişi hem yaratısıyla hem de insanlarla ilişkilerinden hesaba çekilecektir. Bu ufku yakalayan bu anlayışla hayatı yaşayan kişi iki dünyasını da imar etmenin gayretinde olacaktır.

Ahiliğin eğitim programı diyebileceğimiz Fütüvvetnâme türü eser sahiplerinden Nâsırî, Ahilikteki terbiye ve eğitimle ilgili, “terbiyenin Ahi'yi fesat ve fitnedan uzaklaştırması, salah ve zühtle donatması” gerektiğine dikkat çeker. Ona göre, “terbiye, toprağı mercan; taş la'li bedahşan (kırmızı yakut/değerli bir taş) yapar.

Dağ meyvesinin tadı da kokusu da serttir. Hâlbuki bahçe meyvesinin tadı da rengi de sevimli hale gelir.” (Nâsîrî, 1950, 319-320). Nâsîrî, terbiye ile yapraktan atlas yapılacağını, adam olmayanların terbiye ile adam haline getirileceğini söyleyerek, Allah’ın Hz. Muhammed’i (sav) terbiye ederek, iki cihan efendisi yaptığı örneğini verir; terbiyeden geçmeyen insanın hayvandan farkı olmayacağını ifade eder.

Ahiliğin geliştirdiği sistemde eğitim; ahlak, bilgi ve çalışmayı esas alan, bir noktada tamamlanan sonlu değil, ömür boyu devam eden bir faaliyettir. Ahilik değerlerine uyan, hayatını buna göre yaşamayı kabul eden herkese her kesime açıktır. Dersler alanında uzman liyakatli kişilerce verilmekte ve eğitim ücretsiz yapılmaktadır (Ekinci, 1991, 85). Eğitim için yaş sınırlaması bulunmamaktadır. Eğitim, beşikten mezara devamlılık arz eden bir süreç olarak görülür (Yılmaz, 2018, 285) Esasen “hayat boyu eğitim” şeklinde tanımlanan günümüz eğitim anlayışının asırlar önce Ahi birliklerince uygulandığı söylenebilir.

Ahilikte belirli ahlaki değerlere sahip olmak önemlidir; ancak, daha da önemlisi bu değerlerin yaşanması, davranışlara yansıtılmasıdır. Soyut olan ahlaki değerlerin teoriden pratiğe zuhurunda, somut hale dönüşerek davranış haline geçişinde “yaparak, yaşayarak öğretim” sağlanan bir anlayış dikkate alınmaktadır. Ahilikte bilginin eyleme, değerlerin davranışlara dönüşmesine önem verilmiş, davranışa dönüşmeyen bilgi ve değer, sahip olunmamış olarak kabul edilmiştir. Bu açıdan Ahiler, iş başında yapılan eğitimi iş dışında yapılan eğitimle bütünleştirmeye çalışmışlardır (Yılmaz, 2018, 291). Fütüvvetnâme müelliflerinden Kâşânî’nin “İşle doğrulanmayan her söz beyhudedir” ifadesi bunu doğrularken (Kazıcı, 2006, 70) “Ahî, öğrencisine öğreteceği şeyi kendi yapı ki öğrencisi de görüp öğrene” sözü Fütüvvetnâmelerde yer almıştır (Kaya, 2013, 48).

Ahilikte öne çıkan değerlerin çoğunun dayanağı, İslami kaynaklardır (Okumuş, 2018, 35). Ahiliğin el kitabı olarak görülen Fütüvvetnâmelerde belirtilen değerlerin merkezinde İslam Peygamberleri bulunur. Ahiliğe giren her adayın kendisine bir “pir” verilir. Bu pir mesleğin temsilcisi olan peygamberdir. Zira Fütüvvetnâmelerde her peygamberin en az bir mesleğinin olduğu, dolayısıyla her meslek gurubunun model alacağı bir piri olduğu belirtilmektedir (Gündüz, 2018, 293).

İslam peygamberlerinin her birinin sahip olduğu ortak değerler yanında her birinde öne çıkan farklı değerlerin, Ahilikte de öne çıkarıldığı görülmektedir. Hz. Adem (as), “toprağını Tanrının yoğurduğu er, esma bilgisini bir derste ezberleyen server olarak hatasını fark etti, ağladı, Tevbe etti, özür dilemesini bildi.” Hz. Âdem (as), hatasını bilme, hatada ısrar etmeme, özür dileme değerini öğretti (A’râf 7/22-23). Hz. Nûh (as), “bilgi ve amel hüması”, “halka, Tanrıya gidilecek yolu göstermede, eziyeti, cefayı artırsalar da o davete devam etti” (Nûh 71/5; Ankebût 29/14), aktif sabrı bir değer olarak gösterdi, örnek şahsiyet oldu. Hz. Davud (as), “Kazancından ekme yemeyi adet edindi.” (el-Enbiyâ 21/37; Buhârî, “Büyü”, 15) elinin emeği alınının teriyle helal yeme değerini öğretti. Hz. Süleyman (as), “hükümdar peygamberdi, ama rızkını elinin emeğiyle kazanırdı. İşine iyi sarılırdı. Hem nübüvvet hem mürüvvet sahibiydi” (el-Enbiyâ 21/79; İbnü’l-Esîr, 1/230). Kendine cefa eden kardeşlerini, Hz. Yûsuf (as), “Bugün suçunuza bakılmaz, size soru/ceza yok” (Yûsuf 12/92) diye bağışlayarak af değerini öğretti. Hz. İbrahim (as) “misafirperverlik, ziyafet verme, put kırıcılığı” (ez-Zâriyât 51/24-27; es-Sâffât 37/93) değerlerinin piri oldu (Gölpınarlı, 1949, 10, 27, 320-323). Ahiliğin esinlendiği önemli kaynaklardan birinin İslam dininin metinleri olduğunun önemli bir göstergesi olarak Kur’an’ın örnek gösterdiği ve model alınmasını emrettiği değerli şahsiyetlerin, Ahilikte de birer pir kabul edildiği söylenebilir.

Ahilerin temel kaynaklarından olan Fütüvvetnâmelerde, Hz. Muhammed'in (sav) önceki İslam peygamberlerinin tüm özelliklerini taşıdığı ifade edilir ve anlatılan kimi haberlerle de Ahînin taşınması gereken özellikler kıssalaştırılarak anlatılır. Sahâbiler de konu edilir. Bunları tamamlayan bir mahiyette Ahî merasimlerinde fütüvvet hutbesinde İsrâ suresinin 32-39. ayetleri okunur (Gölpınarlı, 1949, 7, 41). Bu ayetteki zinaya yaklaşmama, haksız yere kimsenin canına kıymama, yetimin hakkını gözetme, ölçü tartıda doğru olma, hakkında bilgisi olunmayan konunun peşine düşmeme, büyüklük taslamama noktasında hikmetli tutum ve davranışlar, Ahî adayının dikkatine sunulurken diğer Ahîlere de hatırlatılmaktadır.

Harput'lu Ahmed'in *Tuhfetu'l-Vesâya* isimli Fütüvvetnâmesinde, "İmanın medarı (temel prensipleri) beş hüküm: Doğruluk, takva, emniyet, namaz kılmak, zinayı terk etmek" şeklinde değer olarak ifade edilirken, bir başka bölümde "hayâ", "helal kazanç, ihsan ve cömert olmak" gibi değerlere işaret edilmiştir (Harputî, 1950, 212, 217). Kur'an'da ve Hz. Peygamber'in hadislerinde önemine işaret edilen ve her Müslümanda olması talep edilen ahlaki değerlerin aynen Ahilikte de vaz geçilmez kazanımlar olarak tavsiye edildiği görülmektedir.

Necm-i Zerkûb *Fütüvvetnâme* isimli eserinde; Hz. Ali'ye isnat ettiği, Ahilikte temel değerleri şöyle sıralar: "Ahde vefa etmek, sözü doğru söylemek, yalanı terk etmek, emaneti sahibine vermek, ele geçeni fazlasıyla ihsan eylemek, isteyene vermek, yetime acımak, yaptığı iyilikleri gün gün fazlalastırmak, konuğu toylamaktır (ikramda bulunmak). Bu alametlerin başı da hayâdır." Necm-i Zerkûb, "dil"e, "gönül"e ve "göz"e dair değerlerin korunmasına dikkat çekmekte, "sâlih, yetim, yetiştiren, bilgili, güzel ahlaklı, hilm sahibi" gibi değerleri de ifade etmektedir (Necm-i Zerkûb, 1950, 240, 244). Güzel davranışlar arasında hayânın en üstte tutulması Hz. Muhammed'in (sav) sahip olunmasını emrettiği davranışlar içerisinde hayâyâ verdiği değerle orantılı bir yer işgal etmektedir. Bu konuda Hz. Muhammed (sav), "hayâ imandandır" buyurmuş (Buhârî, "İman", 16) ve "hayâ duygusunu kaybettikten sonra ne yaptığının bir önemi yok" uyarısını yapmıştır (Buhârî, "Edeb", 78).

Necm-i Zerkûb Fütüvvetnâmesinde, Ahînin kuşanması gereken değerler, "40 hâl" olarak bir arada sunulmuştur; acımak, ağırbaşlılık, alçak gönüllülük, bilgi, cömertlik, dindarlık, doğruluk, dua, eminlik, esirgemek, güzel geçinmek, hak tanıma, halîmlik, herkesle Tanrıya inanmak, hizmet, huy, ihsanda bulunmak, iyi, kanaat, kerem, lütuf, mahremlilik, Müslümanlık, razı olmak, sabretmek, salahiyet, sebat, sevgi, şükretmek, takva, Tanrıya dayanmak, tekellüfsüzlük, teslim olmak, utanmak, varını bağışlamak, vefa, yiğitlik, yoksula nimet vermek, yücelik, yürek temizliği, zahitlik vb. sıfatlardır (Necm-i Zerkûb, 1950, 240, 245).

Kâşânî, *Tuhfetu'l-İhvân* isimli Fütüvvetnâmesinde; Hz. Ali'nin, "Fütüvvetin aslı vefa, emniyet, doğruluk, tevazu, cömertlik, nasihat, hidayet ve tövbedir. Tövbe asıl ve temeldir. Bu huyları huy edinmeyen fütüvvet ehli olamaz" ifadesiyle değerleri inşa ederken, belirtilen sekiz huyun, dört asla; "iffet, şecaat, hikmet ve adâlet"e raci olduğunu belirtmektedir. Bunlardan tövbe ve cömertlik, iffetin; tevazu ve emniyet, şecaatin; doğruluk ve hidayet, hikmetin; vefa ve nasihat de adâletin fer'i olan ana değerlerdir (Kâşânî, 1950, 270, 271). "Kudreti varken affetmek, devleti varken tevazuda bulunmak, varlık halinde cömertlik etmek ve minnetsiz olarak ihsan etmek, bir sanat sahibi olmak ve teenni" (Gölpınarlı, 1949, 19, 27) kemâl değerler arasında sayılmaktadır. Tövbeyi asıl kabul etmek, Ahînin yanlış yapmayacak bir melek olarak

görülmeyeceğinin, bilakis en yakın yoldan yanlışımdan dönmesini bilen birisi olmasına dikkat çekilerek, beklentilerin hayalî olmayıp hayatta gerçekleştirilebilecek ilkeler olduğu esasına vurgu yapılmaktadır.

Anne-babaya iyi davranmak da, Ahî teşkilatının ve Ahîlerin en büyük değerleri arasında yer alır. “Kim atasını hoşnut eylese, ben onu yarlıgaram... Kim atasını-anasını azarlarsa benim hışmım ve lanetim onadır, âbid dahi olsa...” ifadeleriyle bunu beyan ederler (Demirci, 2011).

Ahilikte, *eminlik* değeri öne çıkan bir başka değer olup Ahîler, bunu; Hz. Peygamber’in “Müslüman, elinden ve dilinden emin olunan kişidir” (Tirmizî, “İmân”, 12) hadisi ile ifade etmişlerdir. Yine bu hadisin gereği olarak, “Âdemîlerden hiç kimse ondan/Ahîden incinmeye; gözsüz, kulaksız ve dilsiz ola!” ifadesiyle konulan kural, insanlara eliyle diliyle zarar vermeme büyük bir değer olarak öne çıkarılmıştır (Demirci, 2011, 3-4). İnsanın sahip olması gereken değerleri inşa ederken aynı zamanda ayağın kayma, nefsin sapma ihtimali olan zayıflıklardan da insanı arındırmanın gayretinde oldukları görülmektedir. Yalana karşı ahde vefa, doğru sözlü olmak, kötülüğe iyilikle mukabelede bulunmak, ayırıcı vasıfları, önemli düsturları olup, bu özellikleri taşımayanlara fütüvvet değmeyeceğini belirtmişlerdir. İnsanların kusurunu arama yerine ayıplarını örtmeyi, kin ve öfke karşısında affı, hoş görüyü ve şefkatle muameleyi, hasede karşı diğerkâmlığı ve fedakârlığı, cimriliğe karşı cömertliği esas almışlar, “Kendine ne sanırsa gayrıya da anı san” ifadesiyle Hz. Peygamber’in “kendi için istediğini kardeşi için de istemedikçe tam anlamıyla iman etmiş sayılmaz” (Buhârî, “İmân”, 7) hadisinden ilhamla diğerkâmlığı yaşamanın ve yaşatmanın gayretinde olmuşlardır (Gölpınarlı, 1949, 9).

Ahîler, kibre karşı tevazuu öğütlemişler, gelene-geçene sofrasını açan ‘Ebu’l-eyzâf/misafirlerin babası’ olarak bilinen Hz. İbrahim’i (as) fetâ sıfatıyla örnek göstermişler, “Ahi’nin eli, sofrası ve kapısı” açık olmalı diyerek cimrilik hastalığına karşı insanları cömertliğe teşvik etmişlerdir. “Gözle gördüğünü eteğinle ört. Fütüvvet ehli, setr (örtü) ola, kimsenin ayıbını, kusurunu yüzüne vurmaya, zira ‘Settâr’, Allah’ın bir sıfatıdır. Bunun için fütüvvet ehlinin gözü ve kulağı bağlı olmalı!” ifadeleriyle Ahîler, insanların kusurlarını, ayıplarını örtmeyi en büyük değerler arasında sayarlar (Torun, 1998, 428; Demirci, 2011, 3-4). Bu anlayışın, “Bir Müslümanın ayıbını/kusurunu örtenin Allah da kıyamet günü ayıbını/kusurunu örter” (Buhari, "Mezâlim", 3) hadisinin farklı bir ifadesi olduğu görülür.

“Örnek insan modeli” inşasında stratejik metinler olarak kabul edilebilecek Fütüvvetnâmelerin pek çok değeri bir arada barındırdığı ve değerlerin, fütüvvet tariflerinde ve/veya fetânın özelliklerini beyan ederken dile getirildiği görülmektedir. Özellikle teşkilata girişte adayın belirli değerlere sahip olması gerekirdi. Ahiliğe giriş yapmak isteyen bir gencin, öncelikle “ahlaklı, dürüst, çalışkan, sabırlı ve iş sahibi” olması istenirdi. Bu özellikleri taşıyıp taşımadığı titizlikle araştırıldıktan sonra uygun görülen genç, bir Ahînin referansı ile teşkilata önerilirdi. Bu aşamayı geçen, yola giren genç Ahî adayına düzenlenen merasimle, önce bir tür önlük olan peştamal kuşatılır, kuşak bağlanırdı. Yolda ehliyet gösterirse, şalvar giydirilir, her makam bir tekmili ifade eder, zira ilmin kemâli amelledir ve geçişler merasimle gerçekleşir. Bu merasimlerin eğiticiliğine inanılırdı.

Merasimler değerler eğitiminin bir parçasıydı. İnsanlara karşı her daim sevgi, saygı, hoşgörü, sadâkat ve dostluk göstermesi, doğruluktan ayrılmaması öğütlenirdi.

Bu süreçte merasimlerde Ahî adayının içtiği tuzlu su da özel mesajlar içermektedir: Su, duruluk bakımından ilim, hikmet, ezeli istidat ve kalbî kabiliyete işaretir. Su, beden hayata/canlılığına sebep olduğu gibi, bilgi de kalbin hayatına sebep olur. Sudaki tuz, adâlet ve fazilete işaret eder. Her yemeğin tadı tuzla ortaya konur. Bunlar da bir kâmil vasıtasıyla zuhur eder. Şalvar giydirmek, iffete işaretir. Bel bağlamak, yiğitliğe ve nefsi, halka hizmete alıştırmaya remizdir (Gölpınarlı, 1949, 18, 39).

Ahilik teşkilatında yer alan remizlerin, değerlerin, ilkelerin dayandığı inanç ve felsefeyle ilgili muhtelif görüşler ifade edilmektedir. Ülken, Ahilikteki esas kuralların tümüyle İslam tasavvufuna dayandığını ve tasavvufun feragat, zahitlik ve doğruluk prensiplerinin Ahiliğe ilham kaynağı olduğunu ifade ederken (Ülken, 2004, 241-242), Ortaçağ'ın önemli Müslüman seyyahı İbn Battûta, Ahî zaviyelerinin Hanefî mezhebine mensup olduğu görüşünü dile getirir. Fütüvvetnâmeler ise Ahiliği geleneksel menşeyini ilmin kapısı Hz. Ali'ye dayandırmaktadır (Yılmaz, 2018, 286).

Yukarıda ana hatlarıyla ifade edilen değerler yanında daha pek çok değer de Fütüvvetnâmelerde ifade edilmektedir. Ahilikte, insan psikolojisinin derinliklerine nüfuz eden, hayatın en ince detayına kadar iyi düşünülmüş değerler, ilkeler göze çarpmaktadır. Bu değerlerin günümüze yansımaları da görülmektedir.

2. Ahilikte Eğitim Görevlileri ve Eğitim Yöntemlerinden Bazıları

Tarikatlardaki bir mürşid-i kâmile intisapla gerçekleşebilen seyr u sülûk eğitimi gibi, Ahilik de eğitimi, bir üstattan el almaya bağlar (Bayram, 1991, 149). Esnaf birlik başkanları *şeyh*, *halife* ve/veya *nakip* diye isimlendirilirken, en üst makamdaki yetkiliye *Şeyhu'l-Meşâyih* denirdi (Temel, 2007, 36).

Ahilik birliğine uygun görülerek; güzel ahlakı, sabrı, çalışkanlığıyla kabulü bir Ahî tarafından tavsiye edilen ve eğitime başlayacak genç, Ahî birliğine girişiyse birlikte devamlı eğitim halinde olup eğitimi boyunca ahîsine itaati esastır (Kayadibi, 2011, 179). Ahilik'te fiilî çalışan aktif gruplar, “yamak, çırak, kalfa ve üstattan oluşurdu. Çıraklık eğitimi, sıbyan mektebinden sonra başlardı. 10 yaşından küçük, işe başlayan yamak çocuklar, iki yıl iş yerinde sanatı öğrenir, öğrendiği işin zaviyesinde de okuma yazma, konuşma, iletişim, adabımuaşeret kuralları ve diğer konularda eğitim alırdı. Maharetli bir usta yanındaki iki yıl eğitim sonrası düzenlenen merasimle bağlı olduğu esnaf başkanının nasihatı ile çıraklığa terfi ederdi” (Çağatay, 1981, 153).

Genç bu süreçte ilk olarak kendisi için görevlendirilen meslekte tecrübeli kalfası “yol kardeşi”, Ahî olan ustası “yol atası”, meslek başkanı “üstad”, mesleğinin peygamberi “pir” rehberliğinde, alması istenen Ahî terbiyesini, ahlaki ve insani değerleri, Ahî zaviyelerinde okuyarak, gözleyerek, dinleyerek, yaşayarak öğrenirdi (Çağatay, 1981, 141; Kazıcı, 2006, 65-67). Çıraklık sürecinde daha çok Kur'an'da ve Sünnette methedilen *124 ahlaki kural* öğretilirken, ustalaşmış mesleklerinde üst düzeye gelince *usul, adap ve erkâna dair 740 kuralı* bilmesi, bilincine ve davranışına yerleştirmesi kendilerinden istenirdi” (Temel, 2007, 59).

Ahî zaviyelerinde gençleri eğitmekle sorumlu "Muallim Ahî" veya "Emir" adı verilen ilmi liyakat sahibi hocalar, eğitimciler bulunurdu. Bunlar, Türkçe, Arapça ve Farsça dil eğitimine ilaveten temel dini bilgiler ve Kur'an öğretimi yaparlardı. Ayrıca, yemek pişirme, şarkı ve şiir söyleme, önemli kimselerin menkıbeleri, tarih, tasavvuf ve Ahilik prensipleri ile adabımuaşeret öğretilirdi” (Çağatay, 1981, 140).

Genç çırak, dükkân ve atölyelerde ustası tarafından eğitilir, atölyelerde uygulamalı mesleki eğitimini alırdı. “Meslek eğitimi teoriden daha çok yaparak-yaşayarak öğrenmenin ön planda tutulduğu bir anlayışla yapılırdı. İş eğitimi teoride ve pratikte, ‘yaparak öğrenme’ ve ‘beceri geliştirme’ tekniğine dayalıydı (Durak - Yücel, 2007, 154). Kalfa veya usta olunca ise Ahî Şeyhi (Ahî Baba) gözetiminde dinî, tasavvufî içerikli ahlaki eğitim alırdı. Ahî Şeyhi, birliğin maddi ve manevi idarecisi olması yanında, aynı zamanda esnaf birliğinin hocası ve öğretmeniydi. Çıraqlara, kalfalara ve ustalara her türlü talimatı vermeye yetkiliydi (Kayadibi, 2011, 179).

1001 gün (3 yıl) süren çıraklık süreci ve sonrası ustasınca mesleki ve ahlaki olgunluğu bildirilen, çekirdekten yetişen *çırak*, merasimle *kalfalık* rütbesine terfi ettirilirdi. Üç yıllık eğitim sonrası mesleki ve ahlaki gelişimini başarıyla tamamlayan, maiyetindeki çırakları güzel eğiten, kalfa arkadaşlarıyla geçimli, dükkân açabilecek yetenek ve yetkinlikteki kalfalar, kendisinin imal ettiği bir ürünle görücüye çıkardı. Başarılı bulunanlar yine merasimle peştamal kuşanarak *usta* olurlardı. Ustalık payesine sahip olamayan dükkân açamazdı (Ekinci, 1991, 85).

Ahilikte öğüt verenin öğüt verecek birikim ve yönetime sahip olması, dinleyenin de duyduklarını edep içinde dinleyip dinlediklerinden daha verimli faydalanmalarını sağlayacak bir eğitim sürecine tabi oldukları görülmektedir. Ahî zaviyelerinde yürütülen eğitim-öğretim programlarında tedricilik esastı. Eğitim, muhatapların/öğrencilerin eğitim ve öğrenim düzeyleri dikkate alınarak verilirdi. *İlk aşamada* “okuma yazma becerisi, tilavet ve kıraat eğitimi, tecvit, akait bilgileri ve inanç esasları, adabımuâşeret kaideleri, değerler eğitimi ve temel dini bilgiler eğitimi verilirken (Klavuz, 2005, 621), *İkinci aşamada* “dil eğitimi, edebiyat ve estetik becerileri kazandırılırdı. Osmanlıca, Farsça ve Arapçanın konuşulup anlaşılacak düzeyde öğrenim görmeleri, edebî zevkin, şiirin ve sanat duygusunun kazandırılmasına çalışılırdı.” *Üçüncü aşamada* “musiki eğitimi, hat sanatı, hikmet eğitimi ve tasavvuf ahlaki bir bütün olarak verilirdi” (Ekinci, 1989, 37).

Ahileri eğitsel açıdan besleyen sosyokültürel etkinliklerden biri olan yaren sohbetlerinde, 20-25 kişilik “yaren” adı verilen guruplarda, genç, orta yaşlı ve yaşlı farklı kuşaklar bir arada bulunur, dinî, ahlaki, sosyal muhtevaya sahip kitaplar okunurdu (Durak - Yücel, 2007, 162). Bu oturumlar sohbet havasında hazır bulunan sakinlerine adeta birliğin birlikteliğin ekip olmanın ruhunu, anlamını yaşayarak öğretir, imecenin faydası, yardımlaşmanın güzelliği, yaren meclislerinde öğretilirdi. Küçükler otoriter tavır kullanılmadan terbiye edilir, hiyerarşik yapı içselleştirilir, küçüklerin meclislerde toplumda nasıl hareket edeceği gösterilir, had bilmenin sırrına ermesi sağlanırdı. Yaren sohbetlerinin bu işlevinin yakın zamana kadar Anadolu’da kimi köy odalarında da sürdürüldüğü yaren sohbetlerine katılan odanın müdavimlerince ifade edilmektedir (Genç, 2021, 21). Yaren meclislerinin başlı başına bir ekol, bir okul, bir irfan mektebi işlevi gördüğü söylenebilir. Bu mektebin tedrisinden geçen insanlar buradan aldıkları uygulamalı öğrenmeler yanında duydukları kelimelerle, şiirler, kıssalarla bir bilinç de kazanmaktaydılar.

Sohbetle eğitim metodu, Fütüvvetnâmelerde yer verilen en önemli konular arasında yer almaktadır. Kâşânî, “dinde senden üstün, dünyada senden aşağı olanla sohbet et.” (Gölpınarlı, 1949, 310) sözüyle, sohbetin değerine ve sohbet ehlinin liyakatine dikkat çeker.

Ahilik’te, zengin öğretim metotlarının kullanıldığı görülmektedir. “Şakirt (öğrenci) görmeyince öğrenemez” düsturu ile kullanılan, *gösterip yaptırma/model olma* metodu, törenler esnasında ve Fütüvvetnâmelerde kullanılan soru-cevap metodu bunlar arasında öne çıkanlardır (Alpaslan, 2021, 87-94).

Yukarıda açıklanan yöntemin boyutlarını detaylıca ortaya koyacak ve daha anlaşılır hale getirilmesini sağlayacak olan sorularla Ahilikte nasihat konusunu açıklığa kavuşturmak daha faydalı olacaktır.

3. 5N+2K Tekniğine Göre Ahilikte Nasihat Değeri

Ahilik'te nasihat değerini, 5N+2K (Ne, neden, nerede, nasıl, ne zaman ve kim, kime) tekniği bağlamında ele almak mümkündür.

Ahilik'te nasihatın değerinin *ne* olduğu ve *neden* nasihat edildiği noktasında şöyle söylenebilir; ihvana nasihat, Ahilikte önemli ilkelerden biri kabul edilir. İnsan, belirli kurallar çerçevesinde hareket etmek, sapmalara karşı kendini koruyabilmek, hedeflenen, ideal çizgi dışına çıkmamak, kendini yenileyebilmek için devamlı nasihate ihtiyaç duyar. Zira nefis, dünyayı cezbedici amiller ve çevresi, kişiyi kimi zaman hakikatin dışına sürükleyebilir; yol ve hedeflerde sapmalar yaşanabilir, idealler unutulabilir yahut zayıflayabilir. Onun için Hz. Peygamber (sav) “*Din nasihattir*” (Müslim, “İmân” 95) buyurmuştur. İnsanın nasihatten yoksun olup, zamanla inanç ve ideallerinden uzaklaşabilme tehlikesiyle karşı karşıya kalması gibi; Ahi üyeleri olan ihvan da nasihatten uzak kalınca gerek ticarî ahlak gerekse genel ahlak bağlamında ideallerinden kopabilir. İhvana nasihati, fütüvvetin şartları arasında kabul eden (Gölpınarlı, 1949, 27) Ahiler, tedbiren her daim birbirlerine nasihatte bulunarak, hedeflerini, ideallerini birbirlerine hatırlatmaktadır.

Ahilikte nasihatın değerine dikkat çeken temel eserlerden Fütüvvetnâmelerde yer alan nebevî kıssalar, menkıbeler, hem olumlu insan modelini örnek gösterirken hem de hata yaptığında insana nasıl hareket edeceğini belirtir. İnsanın bir hata yapınca bu hatadan nasıl tevbe edip geri döneceğine dair önemli nasihatler içerir. Meselâ hata eden Hz. Âdem'in cennetten çıkarılması menkıbevi olarak anlatılır, pişmanlığı canlı olarak resmedilir. Bu anlatılar, insanlara hata edebileceğini, hataların ne kadar büyük olursa olsun, tevbenin ve samimiyetin daha önemli olduğunu vurgulaması bakımından değerlidir. (Gündüz, 2018, 290).

Ahilikte nasihatın önemine dikkat çeken bilginlerden Kâşânî, *Tuhfetü'l-İhvan* eserinde, Ahi'nin kuşanması gereken sekiz huydan birinin de *nasihat*¹ olduğunu beyan eder:

Nasihât, ‘adalet’ nurunun zuhuru, sadakatin temeli ve esasıdır... Nasihat, Tanrı halkının iyiliğini istemek, onları takva ve salah yoluna gitmek için uyarmak, dünya ve ahiret için hayır işlemeye, faydalı işler yapmaya, zararlı işlerden ayırmaya teşvik etmektir. Nasihatın tahakkuku için de eminlik, dindarlık ve esirgeme gerektir. Eminlik, insana verilen emanetleri korumak, emanetleri ehline vermek ve halka ait sırları ağıyardan saklamaktır. Dindarlık Tanrı ve kul haklarını korumak, halkın işlerini düzgün bir şekilde başka bir şekilde sokmaktır. Esirgeme, himmetini halktan kötü şeyleri gidermeye, zahmetlerle belaları onlardan def'e sarf etmektir. Refet ve rahmet, şefkatın gerekli sıfatıdır ki o da halkın hayrını ve rahatını dilemek, hayrat ve hasenatı olanlara ulaştırmak, onların kutluluğunu, olgunluğunu meydana getirmeye çalışmaktır. Refet ve rahmetin gerekli sıfatı sılairahimdir, yani kendisine ait olan dünyevi hayırlara yakınlarını da ortak etmek, onlarla bu hususta müvâsatta bulunmaktır” (Gölpınarlı, 1949, 282).

Ahilik'te, Ahinin tüm söz ve davranışlarında samimi olması esastır. İman edenler, inanmayan inkârcılardan farklı olarak, Allah'a olan bağlılıklarında samimidirler (el-

¹ Fütüvvetnâmelerde öz bir şekilde yapılan nasihatler *nefes* olarak da yer alabilmektedir. Torun (1998, 222), meseleyi bir örnekle şöyle açıklar: “Gözet, sakla, al, vir” cinsi kapalı ve özlü sözler, *nefes*; “Hakk'ı gözet, emanet ve sır sakla, nasihat al” cinsi nefeslerin şerhi mahiyetindeki sözler de *nasihattir*.

Mü'min 40/14). Bu yönüyle Ahî, kendisine her daim güvenilen, sözüne itibar edilen emin ve sadık kişidir. Sözü ve ameli tutarlıdır.

Nasihatin *nerede* ve *nasıl* yapıldığına gelince, Ahi teşkilatında, icra edilen merasimlerde, yola girme törenlerinde, yol atası ve şed kuşanma merasimlerinde, mesleki kademe geçişlerinde yapılan nasihatler, öğüt verme şeklinde takrir öğretim metodu kullanılarak yapılırdı (Alpaslan, 2021, 90). Ahîler vaaz yoluyla ifade edilen nasihatlerden kendilerine pay alır, bunları pratik hayatlarında tatbik etmeye çalışırlar. Geleneksel bilgilendirme metodu olan vaaz, cemaatin aynı bütünsel duygu ve düşünsel boyutunun oluşumuna sebep olur. Bu yönüyle nasihat yapılan vaazlar, toplumsal birlikteliği sağlayıcı fonksiyona sahiptir (Doğru, 2017, 77). Bunun yanı sıra, mesleki faaliyetlerde özellikle mesleki tecrübe kazanarak mesleki ilerleme kademelerinde, geçiş süreçlerinde de nasihatın anlamlı bir yeri vardır.

Nasihatin *kim* tarafından *kim/kimlere* yapıldığı konusunda kaynakların belirttiğine göre; nasihat etmede öncelikli söz sahibi Ahilik teşkilatı lideri Ahî Baba yahut esnaf birliğinin başkanıdır. Merasimlerde bulunmadığı takdirde vekili bu yetkiyi kullanır. Esnaf başkanından sonra nasihat etmeye hak sahibi olarak mesleğe hazırlayan, usta gelir. Esnaf başkanının tavsiyeleri özelde kademe geçişi yapan kimseye olduğu kadar merasime katılan zaviyedeki diğer meslek erbabına da bir hatırlatma anlamı içerirdi. Nasihat ise Ahilik zaviyelerinde farkı kademelerdeki meslek çalışanlarına yapılırdı. Bilindiği gibi on yaşından küçük çocuklar, *yamak* olarak iş başı yapar, iş yerinde sanatı öğrenir; mesleğin zaviyesinde ise diğer eğitimlerini alır. İki yıl sonrası, başarı sağlayan yamak merasimle bir sonraki aşamaya çıraklığa terfi ederdi (Yılmaz, 2018, 287). Nasihat, yamaklığa başlangıçta, yamaklıktan çıraklığa, çıraklıktan kalfalığa, kalfalıktan ustalığa terfi süreçlerinde mesleğinde başarılı kimselere yapılırdı (Yılmaz, 2018, 280; Ekinci, 1991, 85; Kayadibi, 2011, 180).

Eğitiminin yetkinliği eğitimin etkinliği açısından son derece önemlidir. Bu noktada Ahilikte görevli kişilerin ve aynı zamanda nasihat edecek kişilerin son derece ehliyetli kimseler olduğu dikkat çekmektedir (Ünsür, 2020, 318). Nasihatın belirli bir yöntem ve sistematik çerçevesinde gerçekleştiği, nasihat alan ve veren arasında rol karmaşasının ortadan kalkmasına yol açan bir boyutta ele alındığı söylenebilir.

3.1. Yamaklığa Başlangıçta Nasihat

Ahilik teşkilatına üyelik başvurusunu yapıp, yapılan incelemeler sonrası özellikleri taşıyan ve teşkilata kabul edilen kişi *talip* olarak *yola girme* adıyla düzenlenen merasimde yüzü kıbleye dönük, nakip riyasetinde okunan fütüvvet hutbesi sonrası fütüvvet mahfilinde bulunan fütüvvet ehline talibin kabulünü sorar, fütüvvet ehlinin kabulünü beyan sonrası talibe fütüvvet ehli olabilmenin şartları anlatılır ve şöyle nasihat edilirdi: “Kalbin kapısı, hazinesi kulaktır. Hayır ise dinle, şer ise unut gitsin. Kendinden büyüğe saygılı ol. Büyük veya küçük olsun önünde diz çöküp edep ile otur” (Bekki, 2005, 165).

Nasihat sonrası, Ahilik teşkilatına kabul edilen talibin beline, kabulün simgesi olarak fütüvvet kuşağı bağlanır, talibe şerbet denilen tuzlu su içirilir, böylece talip yola girmiş olurdu (Çeker, 2008, 93). Kalbe açılan kapı olarak görülen kulağa dikkat çekilmesi, kulak verilmesi gereken önceliklerin beyanı ve edebi öne çıkarılan bu ilk nasihatler, yola giren yolcuya yolculuğu boyunca rehberlik edecek özelliktedir.

3.2. Yamaklıktan Çıraklığa Geçişte Nasihat

Çırak adayları, bütün Ahilerin katılmasıyla zaviyelerde düzenlenen bir törende, birlik içerisinde kendilerine bir yol atası (usta) ve iki yol kardeşi (kalfa) seçerek çıraklığa başladılar.

Esnaf başkanının, bu merasimde çocuğa nasihatı; “namaza ve dükkâna devamı, üstadına, kalfalara, ana-babasına saygı ve bağlılığını sürdürmesi ile yalan söylememesi” konularındadır (Yılmaz, 2018, 280).

Usta, Hz. Peygamber’in sanatla ilgili bir hadisini okuduktan sonra şöyle nasihat eder:

“Pirinizden asla yüz çevirmeyiniz, farzları terk etmeyiniz, sünnete uygun hareket ediniz. Dininizi, malınızı ve ırzınızı koruyunuz. Edeple oturunuz ve söylenen şeyleri güzel bir şekilde dinleyiniz. Sözüünüz hikmetli olsun, yapılması gereken hizmetin yapılışında kusur etmeyiniz. Kendi kazancınıza dayanmayan şeyleri almayınız.” (Erken, 1999, 107-108)

Çıraklık süresi üç senedir. Usta, çırağına bu sürede sanatının bütün inceliklerini öğretir ve Usta, çırağının hem ahlaki açıdan güzel hem de mesleki açıdan donanımlı bir insan olarak yetişmesinden sorumludur (Duman, 2002, 15/62).

3.3. Çıraklıktan/Çömezlikten Kalfalığa Geçişte Nasihat

Ahilikteki çıraklık sonrası ikinci rütbe, “kalfalık” olup, bu dönem altı ay sürer. Çıraklık sürecini başarıyla tamamlayan genç, yeterli bilgisini alıp, donanım ve mesleki gelişimini tamamlayıp ahlaki yönden de olgunlaşınca, ustası teşkilata bildirirdi. Esnaf yönetim kurulu, kalfalık merasimini tespit ve tertip ederdi. Toplantının katılımcıları, esnaf yönetim kurulu üyeleri ile o mesleğin ustaları ve Ahî adayının ustasıyla kalfalarından oluşurdu. Toplantıya kalfa adayının ustası özel kıyafetleriyle katılır, kalfasını refere eder, ahlakının ve yeteneğinin iyiliklerinden bahseder; buna da esnaftan üç usta şahitlik yapardı. Bir hocanın aşır okuması sonrası dua yapılırdı. Esnaf başkanı duadan sonra, çırağın sırtını sıvazlayıp “işine devamını, ibadetini aksatmamasını, ustasına, kalfasına ve ailesine itaati ve yalandan kaçınmasını ve başkaca konularda” hayata dokunan tavsiyelerde bulunurdu (Yılmaz, 2018, 284).

Kalfalığa yükseltilme merasiminde, sanatın aletlerinden çırağın eline verilir, mesela bir terzi Şeyhi, çırağına/genç terziye bir arşın, bir makas ve iplik geçirilmiş bir iğne verir, ona şöyle nasihat ederdi;

“Oğlum! Verdiğim bu aletlerle bundan sonra helal işler gör, haramdan kaçın, kimsenin malına göz dikme. Gerçeği söylemekte bu makas gibi keskin ol. Seni gerçeğe gitmekte alıkoyan engeli bu makasla kes. Allah’ı her yerde hazır ve nazır bilip ona göre dirlik et. Arşını eline aldıkça sırat-ı müstakimi an. Kanun ve töre dışına çıkma. Namahreme bakma ve dünyaya fazla bağlanma.” (Temel, 2007, 44; Yılmaz, 2018, 285).

Nasihatler sonrası esnaf başkanı, besmele çekerek kalfa adayının beline, kuşağı bağlar ve kalfa (adayı) böylece “kalfalığa” yükseltilirdi. Esnaf başkanından başlayarak, kalfa, sırayla merasimdekilerin ellerini öperdi. Kalfanın babasının ve/veya velisinin, mesleğin bağlı olduğu esnaf vakfına, bakır bir kap hediyesiyle merasim sona ererdi. Bu merasim sonrası çırak, kalfa rütbesini alırdı (Yılmaz, 2018, 285).

3.4. Ustalık Başlangıç Nasihatleri

Kalfalık dönemi bütün meslekler için üç yıldır. Üç yıllık kalfalık sonrası, tüm eğitimlerini tamamlayan ve ustalar kurulunca eseri kabul edilerek Ustalık sınavını

kazanan kalfaya ustalık/icazet merasimi düzenlenirdi. Merasime Ahî Baba vekili köşkünde, esnaf başkanları, kadı, müftü, cami imamı, hatipler ve esnaftan ustalar davet edilirdi. Ahilik teşkilatı lideri Ahî Baba'nın riyasetinde, hazır bulunanlardan biri, Fetih suresi 10. ayeti okurdu (Günaydın, 2015, 76-77; Özdemir, 2018, 151). Nakib ayağa kalkıp usta adayını yanına çağırır, fütüvvet gereklerini saydıktan sonra, sadakat, müşteriye saygı, malına hile karıştırmamak gibi ahlaki konularda kendisine nasihat eder, sonra sözü alan Ustası, yetiştirdiği usta adayından helallik ister; usta adayının sırtını sıvazlayıp kendisine dua eder, şöyle nasihat ederdi:

“Taşı tut, altın olsun! Allah seni iki cihanda aziz etsin. Tuttuğun işten hayır gör. Erenler pirlir hep yardımcın olsun. Allah rızkını bol etsin, yoksulluk göstermesin. Sıkıntı çektirmesin. Bilginlerin dediklerini, esnaf başkanlarının nasihatlerini, benim sözlerimi tutmazsan; ana, baba, öğretmen, usta hakkına riayet etmezsen, halka zulüm edersen, kâfir ve yetim hakkı yersen, hülâsa Allah'ın yasaklarından sakınmazsan, yirmi tırnağın ahirette boynuna çengel olsun.” (Erken, 1999, 109-110).

Usta nasihat sonrası, kalfanın belindeki *kalfalık peştamalını* çıkartıp, *ustalık peştamalını* kuşatır, peşi sıra dua yapılır, dua sonrası yeni usta, merasimdekilerin elini öper; böylece merasim tamamlanırdı (Yılmaz, 2018, 284-285).

Zaviyede ustalarca beğenilen genç kalfa, bir sonraki durak olan ustalığa yükseltilince, Ahî babanın vekili yeni ustanın kulağına şöyle söylerdi:

“Harama bakma, haram yeme, haram içme. Doğru, sabırlı dayanıklı ol. Yalan söyleme, büyüklerinden önce söze başlama. Kimseyi kandırma kanaatkâr ol. Dünya malına tamah etme. Yanlış ölçme, eksik tartma. Kuvvetli ve üstün durumdayken affetmesini, hiddetli iken yumuşak davranmasını bil ve kendin muhtaç iken bile başkalarına verecek kadar cömert ol.” (Ekinci, 1991, 85; Kayadibi, 2011, 180-181).

Ahilikte en alttan en üst kadememin her bir aşamasına geçişte yapılan terfi törenlerinin eğitim ortamı olarak kullanılması, terfi törenlerinde genel ve mesleki ahlak değerleri ile bunlara uymanın öneminin hatırlatılması ve birtakım öğütlerde bulunulması eğitsel fonksiyonunu ortaya koymaktadır (Ünsür, 2020, 319). Bu törenlere katılan müftü, kadı ve üstad gibi zevatın, ayet ve hadisler ışığında değerler eğitimi niteliğinde; esnaf şeyhlerinin ve ustaların teşvik edici, eğitici ve uyarıcı nitelikte nasihatlerde buldukları görülmektedir.

Nasihatin, içerdiği anlam zenginliği bağlamında yamaklıktan çıraklığa, çıraklıktan kalfalık ve ustalığa geçiş süreçlerinde ustanın çalışanına karşı ortaya koyduğu samimiyet, yetiştirdiği ve topluma yeni döneme mesleğinin devamı niteliğinde kazandırması yetişen kişinin bunu bir hayat tarzı benimsemesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca, süreçteki merasimler ve yapılan nasihatlerin nasihat yapılan kimselerde sorumluluk bilincini artıracığı, en alt kademededen itibaren başladığı mesleğinde ustasını örnek alarak kendisi de hem iyi insan hem iyi usta olarak mesleğini sürdürmesinde olumlu bir etki oluşturacağı ve rol modelliği sürdüreceği değerlendirilmektedir. Nitekim yapılan araştırmada (Alpaslan, 2021, 86), ulaşılan sonuca göre; çırağına mesleğinin inceliklerini, hakkını vererek, samimiyetle göstererek öğreten ustanın hareketlerini gören çırağın %83, anlattıklarını/nasihatlerini/ öğütlerini dinleyen çırağın % 11, dükkândaki eşyalara dokunan çırağın % 1,5 dilimde öğrenmesiyle toplamda %95.5'lik öğrenme yaşantısı oluşmakta ve öğrenme yaşantısı

konisine göre yüksek bir değerde öğrenme gerçekleşmektedir.² Bandura'nın sosyal bilişsel teorisine kaynaklık eden davranış oluşumu sağlayan birimlerden “sosyal ikna” (Bandura, 1977, 200) adını verdiği süreç te nasihatle gerçekleşebilecektir. Toplumda kabulü olan değerler, nasihatler aracılığıyla sonraki nesillere aktararak, böylece toplumun önemseydiği, benimsediği, hedeflediği, ideal insan modelinin yetişmesi de mümkün olabilecektir.

Öğretenle öğrenci arasındaki saygı ve buna riayet edilmesinin aktarılmak istenen bilginin kabulü de çok önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Bugün için kendisine bilgi aktaran konumundaki eğitimciye saygı duymayan öğrencinin öğrenme ortamından beklenen neticeyi alamayacağı değerlendirilmektedir (Sürücü-Ünal, 2018, 260-262). Bu açılarından bilgi aktarım öncesinde, eğiten ve eğitilenin karşılıklı birbirlerinin konumunu ahlak çerçevesinde kavramış olması süreç açısından son derece önemli olacaktır. Nasihati bir hakaret ve tepeden bakma olarak görmeyen öğrenci ile bunu şefkat, merhamet, yol göstericilik maksadıyla yapan öğretici arasında olumlu bir iletişim sağlanacaktır. Ahilikteki öğretici ve öğrenen arasındaki müspet ilişkiyle karşılaştırıldığında günümüzün eğitim öğretim faaliyetlerinin daha çok bir menfaat ve çıkar amaçlı yerine getirilmiş olması burada görülen müspet kazanımların elde edilmesinin önünde bir engel olabilecektir.

Ahilik teşkilatı içindeki yamak - çırak - kalfa - usta hiyerarşisi, bugün Mesleki Yeterlilik Kurumu çatısı altında uygulanmaya çalışılan “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi – Seviye Tanımlayıcıları”nda ifade edilen sekiz basamaklı yeterliliklere benzemektedir.³ Günümüzde uygulanmaya çalışılan yeterliliklerin ilk dört basamağı, ahilikteki hiyerarşik bu dört basamağa benzetilebilir; bugünkü her bir basamakta meslek elemanlarının o basamaktaki bilgi, beceri ve yetkinliği tarif edilmektedir. Bunlara ilave olarak, her bir basamağın tanımının içine ahlaki yeterlik kavramının da ilave edilerek; bilgi, beceri, yetkinlik ve ahlaki yeterlilik şeklinde düzenlenmesi faydalı olacaktır. Geçmişte başarılı bir şekilde gerçekleştirilen Ahilik teşkilatındaki basamaklar arası geçişlerdeki sözlü ve fiili nasihat uygulamaları, mesleki eğitim kurumunun basamaklarına bütünleşmesi noktasında referans kaynağı olabilir.

Sonuç

Ahilik kurumundaki eğitsel değerler ve bu değerlerden nasihat kavramının araştırıldığı bu çalışmadan anlaşıldığına göre, Ahî Evran'ın rehberliği ve öğretileriyle kurulan, gelişen Ahilik teşkilatı güzel ahlakı temel alan, nasihatın her alanda yaygın olduğu esaslı bir yapıdır. Denilebilir ki, Ahilik teşkilatı öncelikle ahlaka dayanan bir eğitim organizasyonudur.

Ahî Evran'ın eserleri, uygulamaları ve Ahilik teşkilatının hedeflediği insan anlayışı incelendiğinde, teşkilatın kodları ortaya çıkmaktadır. Bu teşkilatın merkezinde İslami öğretilerin olduğu bir ahlakın varlığı dikkat çekmektedir. Ahilik öğretisinin

² “Dale’in Yaşantısı Konisi, eğitimin temelinin doğrudan uyarıcı kaynaklarla etkileşimde bulunmuş duyuşal deneyimlere bağlı olduğu görüşündedir. Dale, insanların yaşadıklarının çoğunu hatırladığına inanmaktadır. Bu nedenledir ki Dale (1969) Yaşantı Konisi’nde öğretim stratejileri ve öğretimin yürütülmesinde deneyimlerden faydalanılmasını önemli görmektedir.” (Yılmaz-Tuncer, 2020, 39-62).

³ Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ); Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ile uyumlu olacak şekilde tasarlanan; ilk, orta ve yükseköğretim dâhil, meslekî, genel ve akademik eğitim ve öğretim programları ve diğer öğrenme yollarıyla kazanılan tüm yeterlilik esaslarını gösteren ulusal yeterlilikler çerçevesini ifade etmektedir. Detay için bkz. https://www.myk.gov.tr/images/articles/TYÇ/seviye_tanimlayicilari.pdf

çağlar boyu kabul görmesinin ve güçlü tesirinin temelinde İslam kaynaklarından mülhem bir ruh ve anlayışla inşasının rolü çok büyüktür.

Ahilik teşkilatındaki tecrübeler günümüzde meslek örgütleri dâhil tüm sivil toplum kuruluşları için de referans kaynağı olabilir. Ahilik teşkilatında öne çıkan, erdemli topluma geçişin kodları olarak hayatı inşa eden değerler, uygulanabilir bir model olarak mesleki eğitim ortamlarına sunulabilir.

Günümüzdeki esnaf ve sanatkâr odaları gibi birliklere benzeyen boyut ve işlevsellğe sahip Ahilik pek çok değeri bünyesinde barındıran, sözlü ve davranış olarak inşa ve ihya eden ahlaki, toplumsal, ekonomik bir eğitsel sistemdir. Çalışmada, kâmil insan yetiştirmeyi amaçlayan Ahilik sisteminin eğitim programı diyebileceğimiz Fütüvvetnâme türü eserlerin Ahileri eğiten, mensuplarını diri tutan pek çok değeri ihtiva ettiği, bunlardan öne çıkan bir değer olarak nasihatın işlevine ve örneklerine bu eserlerde yer verildiği tespit edilmiştir.

Ahilik'te fiili çalışan aktif gruplar, yamak, çırak, kalfa ve üstattan oluşmakta, her biri belirli sürede işine ehil olup liyakatini tamamlayınca kademe atlayarak terfi etmekte, kademe geçişlerinde özel merasimler yapılmaktadır. Bu merasimlerde meslek büyüklerince alttan yetişenlere, mesleğe, hayata dair dikkat edilecek öğretileri kapsayan nasihatler verilmektedir. Bu eğitim sisteminde zengin öğretim metotlarının da kullanıldığı görülmektedir. Tedricilik, model olma, soru-cevap, yaparak-yaşayarak öğrenme metotları kullanılan önemli metotlardan bazılarıdır.

Günümüz yönetim stratejileri, çalışanlardan üst düzey verimin sağlandığı bir çalışma ortamını, pozitif örgüt iklimini hedeflemektedir. Bunun gerçekleşmesi, çalışanların iş ortamındaki olumsuz psiko-sosyal faktörlerin ortadan kaldırılması ve pozitif öğrenme ikliminin sağlanmasıyla mümkün olacaktır. Bu yönüyle, günümüzde 'Toplam Kalite Yönetimi', 'İnsan Kaynakları Yönetimi', 'Müşteri Odaklılık' gibi örgütlerde öne çıkan uygulamaların kökeni Ahiliğin sahip olduğu değerler sistemine dayandığı söylenebilir (Kavi, 2015, 109).

Temel ahlaki değerlere dayalı eğitim-öğretim anlayışına sahip Ahilik örgüt modeli, günümüzdeki karşılığıyla, *öğrenen organizasyon* olarak nitelendirilebilir. Öğrenen organizasyonlarda sürekli öğrenme, bilgiyi paylaşma, fikir üretme, bilginin ödüllendirilmesi terfi vb. ile cesaretlendirme ve kişiye değer verilmesi ana özelliklerdir (Mondy, 2017, 166). Öğrenen organizasyonların ana malzemesi ahlaki değerler olduğunda, yaşanması muhtemel sorunlarla karşılaşma riskleri önemli ölçüde azalmaktadır. Ahiliğe asırlarca koruyucu kalkan vazifesi gören bu özelliği (Ünsür, 2020, 321) günümüz mesleki ve genel eğitim kurumlarına uyarlamak mümkündür.

Ahilik değerlerinin kurumsal niteliğini yitirmiş olmasına rağmen bazı kurallarının günümüze kadar geldiğine yönelik araştırmalar (Şenel – Temizkan, 2021) bu yapılanmanın ne kadar başarılı bir uygulama olduğunu kanıtlar niteliktedir. Ancak nasihat uygulamalarının devam etmemesi mesleki eğitimde büyük bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Bundan ötürü 'Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi – Seviye Tanımlayıcıları'nda ifade edilen sekiz basamaklı yeterliliklere ahlaki yeterlilik de eklenmeli ve basamaklar arası geçişlerde nasihat uygulamalarına da yer verilmelidir.

Geçmişten günümüze değerlerin aşınmasına karşı Ahî insanının, bilincini diri tutan, sert esintilere rağmen kendini değerli kılan değerlerine bağlı kalarak ayakta kalmasını sağlayan güç Ahiliğin değerlerinde barındırdığı ruh ve icra ettiği insan

terbiyesinde yatmaktadır. Ahiliğin en büyük gücü bu değerler ve insan mektebi özelliğidir. Bu değerler içinde nasihat değeri diğer ahlaki boyutları besleyen bir özellik taşımaktadır. Nasihat gerek kendisi de bir nasihat kaynağı olan Kur'an'da, gerek gönderildikleri toplumlara nasihat eden İslam Peygamberlerinde, Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarında temeli olan önemli bir eğitsel değerdir. Günümüzde kimi çevrelerce olumsuzlansa da yeri, zamanı ve kıvamı gözetilerek; samimi bir şekilde, içtenlikle, dostça, kalbi yumuşatıp inceleyecek bir üslupla hakikati hatırlatmanın, nasihat etmenin kişinin söz ve davranışlarında etkili olacağı söylenebilir.

Günümüz meslek kuruluşlarında, STK'larda, Ticaret ve Sanayi Odalarında Esnaf ve Sanatkârlar Odalarında Ahiliğin bir hafta olarak kutlanmasından ziyade amacına uygun, Ahiliğin ve Fütüvvetnâmelerin içeriği, güzel bir uygulama modeli olarak anlatılabilir. Ahiliğin temelini oluşturan değerlerin öğretilmesi ve yaşanması için çalışmalar yapılabilir. Meslek liselerinde ve meslek yüksekokullarında mesleki derslere ilaveten nebevi değerleri esas alan ve Fütüvvetnâmelerde aktarılan iş ahlakına yönelik dersler ve değerler eğitimi verilebilir. Mesleki Eğitim Kurumlarında Ahilik teşkilatındaki değerler ve verilen nasihatlerden ilhamla Meslek Ahlakı adıyla müstakil bir ders planlaması yapılabilir.

Ahilikteki değerleri uygulayan işyeri sahipleri örnek gösterilerek teşvik edilebilir, Ahilik değerlerinin günümüzde de sözlü ve fiili yeniden uygulanması sağlanabilir, iş ahlakına aykırı davranan esnafa yaptırımlar uygulanabilir.

Ahilikteki değerlerin ve özellikle nasihat değerinin önemini vurgulayan ifadeler, nasihatlerin ihtiva ettiği mesajlar, cami hutbelerinde ve vaazlarda gündeme getirilebilir, kamu spotu olarak dijital medyada işlenebilir. Bu içeriklerde dizi ve filmler yapılarak bir farkındalık oluşturulabilir.

Kaynaklar/References

- Alpaslan, Nurdan. Ahilik-Tasavvuf İlişkisinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Bandura, Albert. Self-Efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change. *Psychological Review*, 84 (2), 191-215, 1977.
- Bayram, Mikail. *Ahî Evran ve Ahî Teşkilâtının Kuruluşu*. Konya, 1991.
- Bekki, Selahaddin. "Ahiliğe Giriş Törenlerinin Bilmecelerle İlişkisi", *I. Ahî Evran-ı Velî ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu I*, Kırşehir: G.Ü Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yayınları, 2005.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmi 'u 'ş-şâhih*. thk. Muhammed Züheyr b. Nasr. 9 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1422.
- Creswell, John W. *Araştırma Deseni: Nitel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. çev. ed. Selçuk Beşir Demir. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları, 3. Baskı, 2017.
- Çağatay, Neşet. *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*. Ankara: A.Ü. İlahiyat Fakültesi, 1981.
- Çağrıncı, Mustafa. "Nasihat". *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*. 32/408-409. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Çeker, Semih. *Anadolu Selçukluları Zamanında Gelişen Fütüvvet Teşkilatı Ve Bu Teşkilatın Halkın Eğitimine Olan Katkıları*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Demirci, Mustafa. "Selçuklu Anadolu'sunda Bir İnsaniyet Mektebi: Ahilik". *Ahilik, Büyük Selçuklu Devletinden Türkiye Selçuklu Devletine Mehmet Altay Köymen Armağanı*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2011.

- Doğru, İsmet. Fütüvvetnameler Işığında Ahiliğın Dini, Sosyal Ve İktisadi Fonksiyonları. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Duman, Tayyip. “Mesleki ve Teknik Eğitimin Gelişimi”. *Türkler Ansiklopedisi*. C. 15. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- Durak, İbrahim-Yücel, Atilla. “Ahiliğın Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi* 15/2, 2007.
- Ekinci, Yusuf. *Ahilik*. Ankara: Sistem Ofset, 3. Basım, 1991.
- Ekinci, Yusuf. *Ahilik ve Meslek Eğitimi*. İstanbul: MEB Yayınları, 1989.
- Erken, Veysi. “Ahilik Teşkilatının Vizyonu”. *II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999.
- Ferâhîdî, el-Halil b. Ahmed el-. *Kitabu'l-'Ayn Muretteben 'Alâ Hurûfi'l-Mu'cem*. (thk. Abdulhamid Handâvî), Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, I-IV, Beyrut 2003.
- Genç, Nurullah. *Omuzlarımda Dünya*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2021.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. “İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı ve Kaynakları”. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 11/1-4, 3-354, 1949-1950.
- Görmez, Mehmet. “Hz. Peygamber'in Bir Din Tanımı -Bir Hadisin Semantik Tahlili”. *Diyanet İlmî Dergi Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav) Özel Sayı*, 331-338, 2003.
- Günaydn, Yusuf Turan. *Ahilik: Eski Türkiye'de İş Teşkilatı*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2015.
- Gündüz, Güldane. “Fütüvvetnâmelerde Örnek İnsan Modeli”. *II. Uluslararası Hacı Bayram-ı Velî Sempozyumu Bildiriler Kitabı 2*. 283-296. Ankara: Ankara Kalem Neşriyat, 2018.
- Harputî, Ahmed b. İlyas en-Nakkâş el-. “Tuhfetu'l-Vasâyâ”. nşr. Abdülbaki Gölpınarlı. (“İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı” içinde, s. 205-231). *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 11/1-4, İstanbul, 1949-1950.
- İbnü'l-Esir, Ebü'l-Hasen İzzüddin Ali b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî. *el-Kâmil fi'l-târîh*, thk. Ö. Abdüsselâm Ted- müri. Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-arabî, 1417/1997.
- İbn Fâris, Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris b. Zekeriyya. *Mu'cemu Mekâyisi'l-Luğa*, Haşiyeye: İbrahim Şemseddin, Beyrut, 2011.
- İbn Manzûr, Cemâlüddin Ebu'l-Fadl Muhammed b. Mukerrem. *Lisânu'l-Arab*. thk. Abdullah Ali el-Kebîr. Kahire: Dâru'l-Maarif, trs.
- İsfahânî, Ebü'l-Kâsım er-Râgib. *Müfredâtü elfazi'l-Kur'ân*. Thk. Safvan Adnan Davüdî, Dimeşk, Daru'l-Kalem, 1992.
- İsfahânî, Ebü'l-Kâsım er-Râgib. *el-Müfredât fi Garibi'l-Kur'ân*. Thk. Muhammed Seyyid Keylânî. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.
- Kâşânî, Abdürrezzâk el-. “Tuhfetu'l-İhvân”. nşr. Abdülbaki Gölpınarlı. (“İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı” içinde, s. 261-296). *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 11/1-4, İstanbul, 1949-1950.
- Kavi, Ersin. “Çalışma Psikolojisi Açısından Ahilik Kurumu Ve Günümüz Çalışma Yaşamındaki Psikolojik Sorunlara Yönelik Çözümler”. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi* 4/8, 102-117, 2015.
- Kaya, Umut. “Değerler Eğitiminde Bir Meslek Teşkilâtı: Ahilik”. *Değerler Eğitimi Dergisi* 11/26, 41-69, 2013.
- Kayadibi, Fahri. “Anadolu Selçuklular Döneminde Ahî Teşkilatında Eğitim”. *Istanbul Journal of Sociological Studies* 26, 177-188, 2011.
- Kazıcı, Ziya. “Ahilik ve yetişkinlik dönemin eğitimindeki yeri”. *Yetişkinlik Dönemi Eğitimi ve Problemleri*. ed. M. F. Bayraktar. 55-76. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2006.

- Kıral, Bilgen. "Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi". *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/15, 170-189, 2020.
- Klavuz, M. Akif. "Ahilik Kurumunda Din ve Ahlak Eğitimi Anlayışı". *I. Ahî Evran-ı Veli ve Ahlak Araştırmaları Sempozyumu*. Ankara: Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yayınları, 2005.
- Koca, H. Kasım. "Ahilik Kültürü: Ticaret Ahlakı Kazandırmaya Model Olması Açısından Eğitimsel Bir Değerlendirme". *Bilimname, Ahî Evran Özel Sayısı*, 225-248, 2021.
- Mert, Musa. "Çocuk, Genç ve Yetişkinlerle İletişimde Din Dili - Yeni Yaklaşımlar ve Öneriler". Erişim 20 Temmuz 2022. https://www.musamert.com/cocuklarla-ve-genclerle-iletisimde-din-dili-yeni-yaklasimlar-ve-oneriler_156_b.html#_ftn11.
- Mondy, R. Wayne. *İnsan Kaynakları Yönetimi* (çev. G. Tozkoparan ve M. Çolak). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2017.
- Muhâsibî, Hâris b. Esed. *Ahlakımız (Risâletü'l-Müsterşidin)*. çev. Hüseyin Nohut. thk. Abdülfettah Ebû Gudde. İstanbul: Nebevi Hayat Yayınları, 2014.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc Müslim. *el-Câmi u 'ş-şâhîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâu't-Turâsî'l-Arabî, ts.
- Nâsirî, Nâsireddin Vâ'ız. "Fütüvvetnâme". nşr. Abdülbaki Gölpınarlı. ("İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı" içinde, s. 311-352). *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 11/1-4, İstanbul, 1949-1950.
- Necmi-Zerküb. "Fütüvvetnâme". nşr. Abdülbaki Gölpınarlı. ("İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı" içinde, s. 235-261). *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 11/1-4, İstanbul, 1949-1950.
- Okumuş, Ejder. "Ahlak-Bağımlı Dindarlık Açısından Ahiliğin İş Ve Ticaret Ahlakı". *Uluslararası Ahilikte İş ve Ticaret Ahlakı Sempozyumu*. 29-38. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2018.
- Özbek, Abdullah. "Nasihatlerin Değeri". Erişim 20 Temmuz 2021. <http://abdullahozbek.com/2018/02/26/nasihatlerin-degeri/>
- Özdemir, Ahmet. "Ahilik İlkelerinin Kur'ânî Dayanağı". *Uluslararası Ahilikte İş ve Ticaret Ahlakı Sempozyumu*. 149-184. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2018.
- Sürücü, Abdullah - Ünal, Ali. "Öğrenci Motivasyonunu Artıran ve Azaltan Öğretmen Davranışlarının İncelenmesi". *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. (8)14, 253-295, 2018.
- Şenel, Elif - Temizkan, S. Pınar. "Ahilik Değerlerinin Günümüz Açısından Değerlendirilmesi; Eskişehir Örneği". *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 4(2), 393-408, 2021.
- TDK. Türk Dil Kurumu. Erişim 04 Temmuz 2021. <https://sozluk.gov.tr/>
- Temel, Hilal. Ahilik Teşkilatının Halkın Eğitim ve Öğretimindeki Rolü. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Torun, Ali. *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-nâmeler Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Kültür Bakanlığı, 1998.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre. *el-Câmi u 'ş-sahîh*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 5 Cilt. Mısır: Matbaatü Mustafâ el-Bâbî, 1395.
- Ülken, Hilmi Ziya. *Türk Tefekkür Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004.
- Ünsür, Ahmet. "Ahilik Sistemi Değerleri Yönetim ve Eğitimi". *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18 (39), 297-337, 2020.
- Yılmaz, Hüseyin. "Bir Anadolu Esnaf Teşkilatı Olarak Ahilik Ve Eğitim". *Uluslararası Ahilikte İş ve Ticaret Ahlakı Sempozyumu*. 277-298. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2018.

- Yılmaz, Ömer-Tuncer, Murat. (2020). "Dale'in Yaşantı Konisine Göre Yapılandırılmış Ölçme ve Değerlendirme Dersinin Öğretmen Adaylarının Akademik Başarısına etkisi". *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 11 (21), 39-62.
- Yiğit, Yasin. "Din Öğretiminin Amaçları Bağlamında Kültürel Aidiyet ve Kültürel Sorumluluk Bilinci". *Tokat İlmîyat Dergisi* 9/1, 323-347, 2021a. <https://doi.org/10.51450/ilmiyat.863033>.
- Yiğit, Yasin. "Kültürel Miras Öğretimi Bağlamında Ahilik: Din Eğitimi Perspektifinden Bir Değerlendirme". *Bilimname*, Ahi Evran Özel Sayısı, 91-123, 2021b.